

GEKROMDE TIJD IN KREMS

CLAUDIO MAGRIS BIJ DE BEZIGE BIJ

Donau

Blindelings

U begrijpt dus

Het museum van oorlog

Momentopnamen

CLAUDIO MAGRIS

Gekromde tijd in Krems

Vijf verhalen

Vertaald door Linda Pennings

2020

DE BEZIGE BIJ

AMSTERDAM

Copyright © 2019 Claudio Magris
All rights reserved
Copyright Nederlandse vertaling © 2020 Linda Pennings
Oorspronkelijke titel *Tempo curvo a Krens*
Oorspronkelijke uitgever Garzanti, Milaan
Omslagontwerp bij Barbara
Foto auteur Yuma Martellanz AEG
Vormgeving binnenwerk Aard Bakker
Druk Wilco, Amersfoort
Bindwerk Abbrigh, Groningen
ISBN 978 94 031 1091 2
NUR 302

debezigebij.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Inhoud

De portier

7

Muzieklessen

29

Gekromde tijd in Krems

39

De prijs

61

Exterieur Dag – Rosandravallei

73

De portier

Toen hij de bus uit stapte, hield hij de stang vast totdat hij zijn voet, enigszins onzeker, op het asfalt had gezet. Hij omklemde het glanzende metaal nog een ogenblik langer en trok zijn hand net voordat de deur weer dichtklapte terug. Het voelde prettig aan, zo koel, nog niet verwarmd door vele klamme en bezwete handen. Om die reden, om een paar seconden langer dat ijzige contact te voelen was hij de bus langzaam uit gestapt, niet omdat het hem moeite kostte. Hij keek schichtig om zich heen.

Altijd dat idiote idee dat zijn zoon of schoondochter hem zou volgen. Trouwens, op dit uur waren ze druk bezig. En misschien wisten ze het allang. In elk geval was hij blij om nergens een bekend gezicht te zien. De straat liep regelrecht naar zee. De lichtstreep in de verte was loodgrijs; hij kneep met zijn ogen, zoals Mitzi Matzi deed als zij zich, in de fauteuil van zijn werkkamer, op zijn knieën nestelde en haar snuit ophief naar de lamp op de tafel.

Hij hield niet van de straten loodrecht op de zee, die in dat grote licht uitmondde; in de geometrie van de stad verkoos hij de straten die parallel liepen aan de kust, beschut door hoge huizen waartussen meer schaduw was en de avond eerder viel. De stad leek hem, sinds hij haar vanaf een uitloper van de Karst voor het eerst had gezien, veel te ver in het grote watervlak te steken. Ook de Triësters hadden dat kennelijk begrepen, want zij hadden dat raster van rechte straten aangelegd, een traliewerk dat hen beschermde tegen de weidsheid van de baai; velen van hen waren trouwens uit het hart van het continent gekomen, net als hij uit Moravië, al was dat lang geleden.

Wanneer hij voor de zee stond, krulde zijn bovenlip zich tot een bedeesde glimlach die ongemerkt iets te veel van zijn tanden liet zien, zoals bij Roll, de bulldog die hij jarenlang had gehad en waar hij volgens zijn kleinkinderen op was gaan lijken. De zee aan het einde van

die straten kwam hem steeds groter voor; soms dacht hij haar te zien stijgen, de trottoirs overstromen, zwellen en brullen, een geruis dat van ver kwam, uit een donkerte doorsneden met immense witte golven.

Soms maakte hij er een spel van om, alvorens de deur uit te gaan, zijn route zo uit te denken dat hij de aanblik van dat eindeloze blauw zo veel mogelijk vermeed; hij bedacht een aanvalstactiek op een schaakbord, op het juiste moment een hoek omslaan, een zijpad kiezen, een paardensprong maken. Een aanvalsplan, dat wist hij goed sinds hij zijn eerste bedrijf had geleid, was bijna altijd een aftochtstrategie, offensief opereren om te zorgen voor een bredere marge van defensieve mogelijkheden. Overigens was de hele ouderdom een kwestie van oprukken om terug te trekken: je begaf je op onbekend terrein om je te onttrekken aan de werkelijkheid die je van alle kanten belaagde, venijnig en opdringerig. Ook de met de jaren toenemende opbrengsten van zijn firma's vormden een wal tegen de moeilijke dingen in het leven, vanaf zijn eerst verdiende geld toen hij vanuit Hannsdorf – ja, natuurlijk, Hanušovice, tevens Hanušovice – op goed geluk naar Triëst was gereisd, soms ook een stuk te voet en af en toe ergens werkend om te kunnen eten en slapen. Vervolgens, in Triëst, al vrij snel succes, een goede neus voor de Beurs en een intuïtieve balans tussen wagen en oppassen, de leiding over twee of drie firma's en een vanzelfspre-

kend huwelijk, compleet met kinderen en kleinkinderen. De wereld bleef op genereuze wijze naar hem toe stromen en niet bepaald met lege handen, maar langzamerhand had hij de behoefte gevoeld om haar in te dammen, die rivier zo mogelijk om te leiden en een enkele barricade tegen het oprukkende leven op te trekken. Een van zijn aanzienlijke, maar nog beheersbare firma's verkopen zou betekenen het anker lichten en het schip laten uitvaren, maar zonder aan boord te gaan. Het pand van het expeditiebedrijf, dat tot enkele maanden terug van hem was geweest, vormde ook een geruststellende barricade.

‘Mij kunt u bevelen geven, maar de medewerkers niet en de schoonmaaksters evenmin,’ had de heer Dürrer gezegd, met een grimmige blik vanachter zijn kleine, boosaardig fonkelende brillenglazen. Sinds het bedrijf in Zwitserse handen was gekomen, deed de heer Dürrer, de nieuwe bedrijfsleider, zijn best om hem er telkens wanneer hij op kantoor kwam aan te herinneren dat hij voortaan enkel erevoorzitter was en als zodanig kon beschikken over zijn stoel en de kranten, maar niet over het personeel. ‘Spreekt u mij liever aan, want ik zal u met alle plezier van dienst zijn, maar vraagt u niets van onze werknemers. Ik sta graag tot uw orders...’ En dan glimlachte de heer Dürrer veelbetekenend, trots dat hij met een kwinkslag een mogelijk hinderlijke bemoeienis had afgewend.

De zon stond al aardig hoog, de straten begonnen tot leven te komen. Bij het gefladder van de duiven voegde zich het gekrijs van een enkele meeuw; hij keek omhoog en ving even de kwaadaardige blik van de vogel. Er waren steeds meer meeuwen in de stad, ze vlogen op van de rotsblokken aan de oever en begaven zich tussen de huizen, in de straten en de tuinen, om in het vuilnis te scharrelen. Wat een idioot, die Dürrer. Overtuigd dat hij nog steeds naar kantoor kwam omdat hij zo graag orders uitdeelde. Hij bleef dat puur uit gewoonte doen, omdat hij het zo veel jaar gedaan had, net zoals hij zijn abonnement op Teatro Verdi steeds aanhield, ondanks een niet-aflatende desinteresse voor opera's, die hem allemaal zo'n beetje hetzelfde leken. Zo had hij ook nooit geloofd dat tandenpoetsen ergens goed voor was, want ondanks het wijdverbreide gebruik van tandpasta verdienden tandartsen nog steeds een hoop geld, maar toch had hij altijd zijn tanden gepoetst.

Sommige dingen stonden gewoon niet ter discussie; als niemand meer zijn tanden poetste of naar het theater ging, kon de hele maatschappij in duigen vallen. En hij voelde zich goed, in die maatschappij. Niet dat hij ervan hield, dat ook weer niet, maar hij respecteerde haar, goedgeorganiseerd als ze was, met coupons aandelen dividenden huwelijken theaters en tandenborstels. Alles had een functie, alles hielp om dingen op een afstand te

houden. De zee, bijvoorbeeld, lag direct achter de Beurs, aan de andere kant, groot en met haar witgekopte golven, maar onder de zuilen en het neoklassieke fronton van de Beurs zag en hoorde je die niet en was alles in orde. Het was goed om dingen te blijven herhalen. Daarom maakte Chiara, zijn schoondochter, een fout met haar drang om voortdurend de gordijnen of de lampen te vervangen; zo begon je, maar je wist niet waar het zou eindigen.

U kunt mij bevelen geven. Idioot van een Zwitser. Sinds die dag had hij geen voet meer in zijn oude kantoor gezet en niets meer tegen de man gezegd, die het toch niet zou begrijpen. Als hij ergens altijd een hekel aan had gehad, dan was het om orders uit te delen. Hij voelde zich heel gelukkig tijdens zijn reis van Hannsdorf naar Triëst – zonder enige grens te passeren, want het Habsburgse rijk bestond nog en het leek onvoorstelbaar dat het er op een dag niet meer zou zijn – als hij 's avonds bij een of andere Moravische Bauernhof halt hield, vroeg of er iets te doen was en de opdracht kreeg om wat hout te hakken of de gevallen bladeren op te vegen. Hij kreeg een zaag of bijl aangereikt, trok zijn jasje uit en ging aan het werk. Het hout plofte met doffe klappen op de grond, de snippers vlogen alle kanten op, het rook er lekker en ondanks de winter had hij het in zijn hemdsmouwen niet koud. Daarna ontving hij wat geld en trok hij verder, de wijde wereld in.

Wanneer hij de nacht in een hooiberg doorbracht, viel hij meteen in slaap. Slapen had hij altijd fijn gevonden, het leven was zo redelijk om voor een derde te verdwijnen; een uur van gelukzalige leegte voor elke twee uur van vermoeienissen en misverstanden, dat was niet slecht geregeld. Tijdens zijn reis stond hij 's ochtends heel vroeg op; het donker hield die heerlijke leegte nog een tijdje vast. Hij ging naar buiten, het gras was ijsig; in het weggaan zoog hij een vers ei uit, dan sloeg hij zijn plunjezak over zijn schouder en vertrok. Hij herinnerde zich de liedjes van de Moravische scharenslijpers en schoenlappers. Duitse liedjes; Duitsers konden gehoorzamen en zingen, wat allebei 'ja zeggen' betekende.

Later kon hij er moeilijk onderuit om bevelen te geven, toen hij de ijzerhandel, de bouwonderneming en het expeditiebedrijf had aangekocht en vervolgens uitgebreid, filialen had geopend, bedrijfsleiders en directeuren had benoemd, en steeds meer geld in steeds bredere initiatieven had geïnvesteerd. Maar ook toen had hij het, met een paar trucjes, goed gered. In het begin had hij gewoon bij deze of gene zijn licht opgestoken, welke aandelen je moest kopen of verkopen, welke speculaties je kon wagen. Hij luisterde naar de meningen van anderen, mensen die al een tijdje in dat wereldje rondliepen, en gaf er zijn eigen draai aan, zodat anderen ten slotte geloofden dat hij zelf het brein was achter de ideeën en de voor-

spelingen waarmee hij op bepaalde marktbewegingen anticipeerde, tot voldoening van de paar mensen die ze hadden zien aankomen. Zo was het daarna, op grotere schaal, ook met de bestuurders en raadsleden van zijn firma's gegaan. Wat volstond was een beetje handigheid en vooral een slagvaardige en gezaghebbende toon, om niet te laten merken dat het vaak de door hen zelf aangedragen besluiten en maatregelen waren die hij uiteindelijk streng en beslist doorvoerde. En dat hadden zij niet door, wanneer ze vol eerbied en respect – ontzag bijna, dat van de strakke gezichten afstraalde – zaten te wachten tot hij de besluiten nam zonder tegenspraak te dulden. Bevelen geven, soms kortaf, was misschien de enige manier om de woeste meute op afstand te houden die van alle kanten op je jaagt – openlijke of verholde aanvallen, allerlei verzoeken, ook welwillende; een menigte die vraagt, die uitnodigt, die schrijft, opbelt, aanbiedt en opeist. Verzoeken om hulp, complimenten en protesten, verplichtingen om te verschijnen bij een etentje of tentoonstelling, voorstellen en projecten, verjaardagen, jubilea, begrafenissen, bruiloften, feesten waar je niet mocht ontbreken, lumineuze initiatieven om te steunen... en dat alles om iemand te beletten lukraak door de straten te slenteren, op een bankje te gaan zitten. Bevelen geven diende om te kunnen afkappen en afnokken, de troepen heenzenden en rust zoeken. Ook zo vond hij bevelen geven op zichzelf

niet plezierig, maar het kon geen kwaad om je bij wijze van zelfverdediging al vroeg in die kunst te bekwamen.

Een regel, indien geldig, gold altijd. Het leven kende geen uitzonderingen, zijn wetten waren voor iedereen gelijk, zoals die van de zwaartekracht. Ook met zijn huwelijk was het zo geweest. In huis had Anna altijd alles beslist en daar was hij gelukkig mee. Anna was mooi, met haar zwarte ogen en haar 's zomers zongebruinde schouders, en als ze zich naar hem toekeerde en haar mond om een kus vroeg, viel daar niets op af te dingen. Hij had altijd ja gezegd, aan tafel en in bed; ook bij bepaalde spelletjes die zij bedacht en aan hem opdrong, maar zonder het in haar toewijding zelf te beseffen, en ze was blijven commanderen en onbewust als een despoot blijven beslissen over verhuizingen, vakanties, maaltijden, de school van de kinderen, altijd in de veronderstelling dat ze aan zijn wensen voldeed. Anna was er allang niet meer en sindsdien was alles vaag geworden; het beminnen herinnerde hij zich goed, ook in de kleinste details, maar als iets onpersoonlijks dat evengoed iemand anders had kunnen overkomen. Maar hoe heerlijk was het geweest om 's avonds thuis te komen na een bestuursoverleg of aandeelhoudersvergadering, de ene keer van een naburig plein, de andere keer uit een verre grote stad, en eindelijk te doen wat hem gezegd werd, na de ganse dag te hebben geknokt en ook getierd om anderen voor te schrijven wat

ze moesten doen en besluiten, om hen er niet alleen van te overtuigen dat het de juiste en enig mogelijke keuze was, maar ook dat ze het samen eens waren geworden. Soms, als het echt niet anders kon, gaf hij een harde klap op tafel, maar dat kwam zelden voor. Hij was zelf verbaasd over de toenemende schaamte waarmee hij resolute orders gaf en het verbaasde hem nog meer dat anderen dat niet merkten als ze zijn instructies aanhoorden.

Thuis daarentegen... was het niet aan hem of hij zich al dan niet verkleedde, aan tafel ging, instemde met het idee om volgende week de Benazzi's en de Segelmeiers te eten uit te nodigen. Hij had ook geleerd om lijdzaam, zonder te reageren, Anna's soms agressieve en redeloze uitbarstingen te dulden, plotselinge dolksteken – *tacà-de*, in het dialect van Triëst – die voortkwamen uit onvoorspelbare stemmingswisselingen, uit onverklaarbare rancune. Hij hield niet van die uitbarstingen. Chagrijn en ergernis waren onbeduidende gemoedstoestanden, zure oprispingen van de ziel die uit fatsoen onderdrukt moesten worden. En die onstuitbare drang om zich onbegrepen te voelen liet zien dat ze voldoening putte uit het werkelijke of vermeende onrecht dat haar werd aangedaan... Maar hij trok het zich niet aan, plaatste tussen hem en die uitbarstingen een veerkrachtige en ondoorringbare deken.

Anna – ja, hij kon zeggen dat hij van haar gehouden